

Ігор ГИРИЧ (Київ)

**КУПЧИНСЬКА Л. УКРАЇНСЬКІ МЕЦЕНАТИ ІВАННА
І МАР'ЯН КОЦІ: ПОДАРОВАНА КОЛЕКЦІЯ ТВОРІВ
МИСТЕЦТВА XVIII–XX СТОЛІТЬ: КАТАЛОГ / ЛЬВІВСЬКА
НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ім. В. СТЕФАНИКА. ВІДДІЛЕННЯ “ПАЛАЦ МИСТЕЦТВ
ім. ТЕТЯНИ ТА ОМЕЛЯНА АНТОНОВИЧІВ”. –
ЛЬВІВ, 2011. – 316 с.; 125 кол. іл.**

Праця Лариси Купчинської присвячена каталожному описові малярської і скульптурної колекції Мар'яна Коця, що була за його життя подарована Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника, меценатом якої тривалий час було подружжя Коців. Книжка розпочинається біографічним нарисом упорядниці “Видатний подвижник української культури” про життя та діяльність Мар'яна Коця (1922–2011). На сьогодні це найдокладніша наукова біографія одного з найбільших меценатів української культури другої половини ХХ ст.

У списку видань “Видавництва М. Коця” фігурує до 100 назв книжок. У репертуарі його видавництва переважали наукові та мистецькі й мистецтвознавчі видання. Лариса Купчинська у своїй передмові наводить цілу низку назв книжок, які побачили світло денне завдяки спонсорській підтримці цієї щедрої для української культури людини. М. Коць входив до складу фундації Східноєвропейського дослідного інституту ім. В. Липинського у Філадельфії (був радником СХЕДІЛ) і давав гроші на видання повного зібрання праць В'ячеслава Липинського. У кінці 1980-х – на початку 2000-х років інститут за допомогою М. Коця видав “Україну на переломі”, “Листи до братів-хліборобів”, “Листування В. Липинського. Том 1”. Він підтримував ідею відновлення журналу “Наше минуле” Сергія Білокожня, сприяв виданню збірника документів “Мирні переговори між Українською Державою та РСФРР 1918 р.” та ін. Особливо меценат підтримував українські періодичні видання: видавництво “Лівий берег”; журнали “Березіль” (Харків), “Бористен” (Дніпропетровськ), “Світовид” (Київ); “Українську газету” (Київ) тощо.

Мар'ян Коць був не лише меценатом культури, а й надзвичайно чуйною людиною, в душі якої знаходило місце співчуття до особистого горя простої людини. Він не залишав наодинці з нещастям жодну особу, якій міг хоч чимось допомогти. Завжди буду вдячний М. Коцеві за організацію та фінансову допомогу при лікуванні мого сина; вважаю 1995 р., коли він потрапив у шпиталь Філадельфії, другим народженням Богдана.

Книга Л. Купчинської по праву може вважатися гідним пам'ятником людині, яка все своє життя віддала служінню українській нації в царині культури. І треба віддати належне авторці, виконала вона свою працю надзвичайно ретельно і якісно, що не так часто трапляється серед літератури цього жанру.

Авторка не лише навела зображення всіх 125 художніх творів, що надійшли з колекції М. Коця, а й подала докладну мистецько-бібліографічну характеристику кожного митця, картини якого були в колекціонера. Всього в каталозі уміщено 62 біографічні довідки про художників, що працювали в Україні або вже як українські митці-емігранти змушені були жити і творити далеко від Батьківщини. Зібрати таку інформацію про митців було нелегко, бо серед досить знаних, видатних працівників різця і пензля, таких як Т. Шевченко, О. Архипенко, В. Кричевський, у книжці йдеться про багатьох інших художників, мало відомих в Україні, і розшукати про них друкований матеріал було зовсім нелегко. Іноді доводилося перегортати сотні чисел рідкісних у нас емігрантських видань, таких, приміром, як газета "Свобода" або журнали "Київ" чи "Нотатки з мистецтва" (обидва виходили у Філадельфії). Усіх художників, чиї твори є в колекції М. Коця, можна розділити на три групи: 1. Стара школа XIX – початку XX ст.: Т. Шевченко, Т. Копистинський, С. Васильківський, П. Левченко, М. Бурачек, І. Труш, В. Кричевський. 2. Митці, що народилися в останніх роках XIX або на початку XX ст.: Я. Гніздовський, Л. Гец, Д. Горняткевич, Е. Козак, В. Цимбал, О. Кульчицька, Л. Морозова, П. Капшученко, М. Черешньовський та ін. 3. Молодше покоління художників, народжене у середині XX ст.: О. Костецький, Р. Вовк, Р. Демко, П. Ємець та ін. (їхні твори М. Коць почав збирати в останні роки).

У колекції переважають твори українських митців і національна тематика. Хоч є й декілька робіт європейських майстрів. Деякі з картин та скульптур мають значну мистецьку вартість.

М. Коць і сам був скульптором-аматором. У каталозі надруковано три роботи: "Любіть Україну. Відповідальність", "Голодомор в Україні", "Лицемірство".

Опис колекції – основна частина видання. Він побудований за алфавітним принципом згідно з прізвищами художників. Враховуючи специфіку колекції, Лариса Купчинська запропонувала власну схему побудови каталога. Кожному авторові відведено окремий блок, який містить біографічну довідку (з фотопортретом художника), базовану на великій кількості літературних праць, висловлювання митця про творчий процес і мистецтво загалом, вибрані відгуки про його здобутки та англomовний переклад біографічної довідки у скороченому варіанті. До статті входить репродукція одного чи кількох творів (залежно від наявності таких у колекції) і їхні назви українською та англійською мовами. Опрацьований дослідницею матеріал підкреслює вагомість внеску кожного художника в національну культуру. Всі статті суттєво доповнюють відомі сьогодні і часто використовувані науковцями енциклопедичні видання, а саме – "Словник художників України" (К., 1973), "Митці України" (К., 1992), "Художники України" (К., 2006)

та ін. Дослідниці вдалося розкрити великий внесок у розвиток української культури багатьох митців, про яких жодне із зазначених видань навіть не згадує. Цей ряд формують Володимир Бачинський, Олесь (Олександр) Бердник, Мирон Білінський, Ярослав Вижницький, Роман Вовк, Яків Гніздовський (племінник), Ольга Дядинок, Петро Ємець, Дмитро Ізмайлович, Сергій Кіндзерявий-Пастухів, Олександр Костецький, Дмитро Поторока та Надія Сомко.

У подарованій колекції важко вирізнити якісь окремі твори. Кожна пам'ятка по-своєму неповторна. У каталозі бачимо портрет-гравюру "Барон П. К. Клодт", яку Тарас Шевченко виконав 1861 р. Тут є два красвиди Сергія Васильківського, чотири олійні пейзажі Миколи Бурачека, акварелі "Хата в селі Сорочинці. Полтавщина" (1945) і "Сільська хата" (1947) Василя Кричевського, а також "Ескіз міської вулиці" Петра Левченка. Каталог репрезентує праці митців-українців, які жили чи надалі живуть у США і Канаді, Бразилії, Аргентині, Франції, Польщі, здобули славу й визнання у світі (Олександр Архипенко, Олекса Булавицький, Яків Гніздовський, Дем'ян-Михайло Горняткевич, Олекса Грищенко, Лев Гец, Михайло Дмитренко, Софія Зарицька-Омельченко, Петро Капшученко, Едвард Козак, Борис Крюков, Любомир-Роман Кузьма, Сергій Литвиненко, Петро Мегик, Людмила Морозова, Микола Неділко, Галина Новаківська, Володимир Савчак, Віктор Цимбал, Михайло Черешньовський та ін.). У колекції є й твори багатьох митців, які торували шлях українському мистецтву на рідній землі. Їх виконали у різний час Роман Демко, Василь Забашта, Олена Кульчицька, Мар'ян Маловський, Віктор Троценко та Іван Труш. Знаючи збірку М. Коця, яку він подарував Львівській національній науковій бібліотеці, хочемо відзначити, що до каталога увійшли всі без винятку твори.

До каталога додано й досить обширну вибрану бібліографію про художників, твори яких зібрав М. Коць. Окрім багатьох загальновідомих джерел, наводиться багато позицій, рідко використовуваних українськими мистецтвознавцями, що з'являлись у довідкових і періодичних виданнях на різних континентах, передусім у США, Канаді та Німеччині від 1940-х рр. до сьогодення. Крім регестових статей, упорядниці підбрала цікаві вислови визначних мистецтвознавців про твори цих художників та оцінку їхньої творчості. Наводяться вислови і самих митців про власну творчість. Інформативна насиченість біографем художників дає можливість використовувати їх як самостійний за значенням матеріал.

Каталог є значним внеском в українське мистецтвознавство, цінним придбанням для кожного, хто цікавиться історією та культурою українського народу.